



Digitális helytörténet...

Kismúzeumok karanténban

•••• Szöllősy Marianne

Március közepén új, eddig még nem tapasztalt világ köszöntött ránk; a pandémia következtében kialakult veszélyhelyzetet úgyszólván senki sem próbálta még. A kényszerű otthon tartózkodás, a bezártság a múzeumok alkalmazottait is elérte, a dolgozók többsége otthonról „home office”-ban végezte munkáját. Nem tudtuk meddig tart, de sejthető volt, hogy nem lesz ez rövid idő.

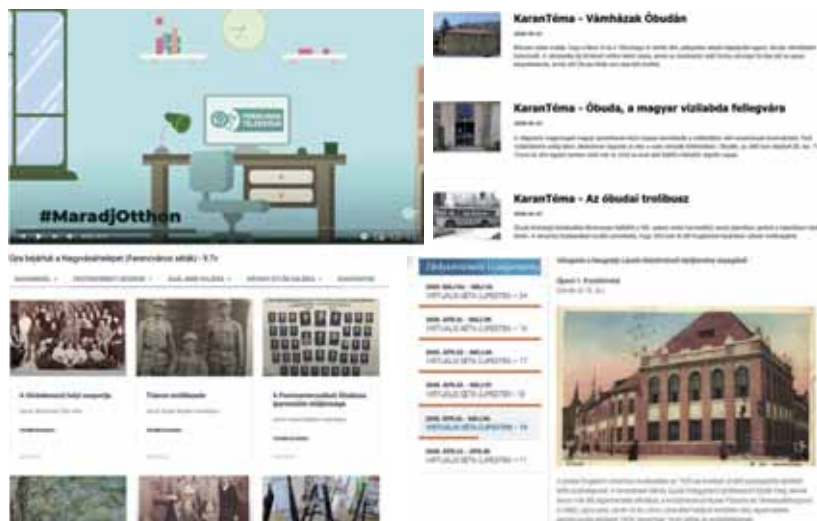
A fővárosi helytörténeti gyűjtemények többségében a zárt ajtók mögött sem állt meg az élet. Ezek az intézmények néhány fős alkalmazotti gárdával rendelkeznek, nem különülnek el markánsan a feladatkörök, kapcsolatuk a látogatókkal személyesebb, közvetlenebb. A digitális világ, saját honlap vagy a népszerű közösségi oldal lehetőségei a kapcsolatok megőrzésében hatalmas segítséget jelentettek – a virtuális tér adottságait kihasználva a kerületi gyűjtemények szélesebb körben igyekeztek megismertetni őrzött kincseiket.

A múzeumi munka (gyűjtés, feldolgozás, bemutatás) hármas egysége alapjaiban változott meg az elmúlt hónapokban. Sok múlott a helyi szakemberek kreativitásán. Gyűjtésről nem lehetett szó, de a feldolgozás, leltározás szűk körben is folytatódhatott. Több múzeumban betekintést nyerhettünk a kulisszák mögé: a Pesterzsébeti Múzeum kisfilmjében a kiállításépítés rejtelseivel ismerkedhettünk, a Rákospalotai Múzeum raktárát láthattuk, Soroksáron a legalapvetőbb folyamatot, a leltározást, Kőbányán a múzeum történetét tekinthettük meg rövid videóban.

A relikviák feldolgozása sok-sok kevéssé ismert információt, érdekességet eredményez. Az ismeretek széleskörű, változatos, szórakoztató, sokszor napi szintű közlését választották a legtöbben. A teljesség igénye nélkül villantanék fel néhány jellemző megoldást, mely a bezártság érzésének enyhítése mellett hasznos ismereteket kívánt átadni a közvetlen környezet (kerület) lakosainak, s rajtuk kívül minden érdeklődőnek. Láthattunk fotókat kevéssé ismert tárgyakról (Hét tárgya – Csepelen, régi játékok – Óbudán), raktárban őrzött dokumentumokról (Kossuth Lajos díszpolgári oklevele – Újpesten), régi képeslapok egy-egy városrész már eltűnt, megváltozott képéről (Hegyvidéken, Al-

bertfalván). Számos érdekességet olvashattunk híres emberekről Kőbányán, vagy nézhettünk kisfilmet a Ferihegyi repülőtér életéről a Tomory Lajos Múzeum szakembereinek jóvoltából.

Ferencvárosban vagy Újpesten például virtuális sétát tehetek egy kattintással a „kimozdulni” vágyók, elraktározhatták ismereteiket egy későbbi valóságos alkalomra. Fotókon csodálkozhattak rá sok kerületben olyan épületekre, melyek mellett talán naponta elmennek az arra járók, de idejük, vagy a közlekedés igényelte odafigyelés miatt még nem figyeltek fel. A fotókhoz csatolva a házak tervezőit, hasznosításuk törté-



Fotó: BHT

Kerületi kismúzeumok online tartalomközléseiből

netét is elolvashatták az érdeklődők.

Több kerületi gyűjtemény a történeti tárgyak mellett, helyi képzőművészek alkotásait is bemutatta. Az Erdős Reneé Ház Rákosmente régi arculatát ábrázoló műveket válogatott, Pesterzsébeten virtuális képzőművészeti kiállításra kattinthatnak a múzeum oldalán.

A játékos ember érdeklődését is megragadta egy-egy poszt. Ferencváros napi szinten találós-kérdésként feltett régi utcarészlet képek alapján kért választ, vajon hol található? A nap végén kortárs fénykép alapján dönthette el ki-ki jól-rosszul tippelt-e. Minden közösségi oldal sajátossága, hogy lehetőséget ad az érdeklődők számára a hozzászólásokra, így kerülhettek elő eddig lappangó emlékek, élmények is, melyek gazdagítják mindannyiunk ismereteit.

Összességként elmondható, hogy a bezártság termékeként nagy számban léptek ki falaik közül a kismúzeumok is. A virtuális tér kiváló lehetőséget kínált számukra a folyamatos jelenlétre, s a közölt információk nagymértékben hozzájárulhattak helyi és kerületen kívüli ismertségük növekedéséhez is.

- 1 **Digitális helytörténet...**
••• Szöllősy Marianne (gyűjteményvezető, történész)
- 3 **Budapest főpolgármestere volt**
••• Nagy László (művelődésszervező, helytörténész)
- 5 **Trianon hatása**
•••• Heilau Zsuzsanna PhD (múzeumigazgató)
- 7 **Pest távírdája**
••• Sáfár József (ipartörténeti kutató)
- 8 **Repülőtér Ferihegyen**
••• Gábor Fruzsina (történész)
- 9 **Magánmúzeumként indult**
••• Millisits Máté (művészettörténész)
- 10 **Életpályák találkozása**
••• Buda Attila (irodalomtörténész)
- 14 **Karantéma**
••• Polgár Mónika (történész-muzeológus)
- 15 **Helytörténet járvány idején**
••• Pápai Tamás László (történész)
- 16 **Harmincévesek lettünk**
••• Pándy Tamás (egyesületi elnök)
- 18 **Könyvszemle**
- 20 **Mentéstörténet dióhéjban**
•••• Debrődi Gábor (múzeumigazgató)

Miért nézzem meg a www.bpht.hu-t?

Mert a fővárosi Helytörténeti Portálon találok meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- a Kapcsolódó oldalak menüpontjában a legrövidebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát;
- az Archívumban a Budapesti História 131 előadásának szerkesztett változatait.

Csak ezekért!

Támogassa előfizetésével a Honismeret folyóiratot!

A Honismereti Szövetség évente hatszor megjelenő, közel fél évszázados folyóiratának célja a Kárpát-medence értékeinek, történeti múltjának megőrzése, ápolása és bemutatása. Belföldre előfizetési díja kedvezményesen **2520 Ft/év.**

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.

Megrendelhető az ország
bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél,
a www.posta.hu WEBSHOP-ban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu
telefonon a +36-1-767-8262 számon,
levélben az Magyar Posta Zrt.
1900 Budapest címén is.

Alapította a Budapesti Honismereti Társaság
és a Budapesti Történeti Múzeum
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság:
1043 Budapest, Berda József u. 48.
tel.: 370-0652, e-mail: info@bpht.hu
internetes változat: www.bpht.hu
Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság:
Breinich Gábor, dr. Buda Attila, dr. Róbert Péter,
dr. Sándor Tibor, dr. Sipos András

Belföldi előfizetési díja 760 Ft/év. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Postacím: 1900 Budapest. Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon a 06-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen. Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), postán: 1900 Budapest, telefonon: 06-1-767-8262 és e-mail-en: hirlapelofizetes@posta.hu. A Budapesti Történeti Múzeumban, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi és főkkönyvtáraiban, a kerületek helytörténeti gyűjteményeiben, múzeumaiban és a Budapesti História előadásait ingyenesen is terjesztett. A járvány miatt elhúzódtak a pályázati elbírálások, ezért csak remélhetjük, hogy lapunk Budapest Főváros V. kerület, Belváros-Lipótváros Önkormányzata, VI. kerület, Terézváros Önkormányzata, XVIII. kerület, Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzata és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával készül. Nyomda: PrintWorks Nyomda Kft. • ISSN 1418-4273

Budapest főpolgármestere volt

Dachau lágerében, 75 éve halt meg

••• Nagy László

Új főpolgármester került 1932 novemberében Ripka Ferenc lemondása után a székesfőváros városvezetői székébe az ipolybalogi születésű Baráti Huszár Aladár személyében.

A közvélemény, a sajtó némi értetlenséggel fogadta a vidéki, a fővárost és zavaros politikai viszonyait nem ismerő új főpolgármester kinevezésének még az ötletét is. Végül Huszárt három jelölt közül a fővárosi képviselők titkos szavazással választották meg, de valójában Gömbös Gyula, a frissen kinevezett miniszterelnök és a Budapestet uraló két községi polgári párt konszenzusos támogatottja volt.

A kételkedőkre gyorsan és tartósan rácsófolta a jogi végzettségű városvezető, akit erőskezű, korrupciótól mentes, szociálisan érzékeny, a politika útvesztőiben jól eligazodó vezetőként tartott számon a későbbiekben a jobboldal és az ellenzéke is.

Foto: Pesti Napló Képes Melléklet, 1934. június 6.



Huszár Aladár városházi irodájában, titkárával

déket 1919-ben Tormay Cecile. Az 1919-es cseh kiverés városparancsnoka volt, majd Nógrád-Hont, Komárom-Esztergom, Győr, Moson és Pozsony vármegyék ill. Győr szabad királyi város főispáni posztjait töltötte be.

Huszár kétségtelven támogatta Gömbös politikáját, benne a dinamikus, karizmatikus, a nemzeti érdeket, egységet előtérbe helyező politikust látta. Azonban 1934-re szembesülnie kellett azzal, hogy a miniszterelnök a főváros önkormányzatának autonómiáját egy törvény módosítással jelentősen csorbította. Ez többek között a főpolgármester kinevezését és nem a megválasztását tette lehetővé. Joggal „büszkelkedett” később azzal, hogy ő volt az utolsó megválasztott főpolgármester.

Elveit védve, az önkormányzatiság korlátozásához nem kívánt asszisztálni, 1934 júniusában távozott.

A fővárosi évei alatt – egyébként a Sándor utca (ma Bródy Sándor utca) 10. szám alatti, Schannen Ernő tervezte, Tauffer Vilmos születésorvos tulajdonában álló ingatlan felső emeletét bérlő Huszár – számos szervezetben, egyesületben viselt tisztséget. Az Országos Frontharcos Szö-

vetség IV. kerületi főcsoportban egy ideig elnök volt, az Ereky Országzászló Nagybizottságban is dolgozott, ahogyan a Kulturális Egyesületek Országos Szövetségében is, ahol társelnökként működött. A sportrajongó Huszár a BLASZ (fővárosi amatőr labdarúgó szövetség) elnöke, az FTC elnökségi tagja, majd 1944-ig társelnöke volt, de sokat tett a fővárosi fürdő-kultúráért is.

Nevéhez a mozgalmak közül leginkább a Törzsökös Magyar Nemzetiségek és Csalládok Szövetsége köthető, ennek élharcosaként az államapparátusban és a különböző kulcspozíciókban a német származású befolyása, felülreprezentáltsága ellen, a törzsökös magyarok érdekében emelt szót.

A Szövetség 1938–1944 közötti időszaka alatt azonban Huszár már az Országos Társadalombiztosítási Intézet elnöki tisztségét töltötte be, amely felsőházi tagsággal is járt. Az OTI egyébként is óriási vagyona különösen a visszacsatolások után erősödött meg. Szigorú, részrehajlástól mentes „cégvezetését” a munkaadók, munkavállalók érdekképviseleti vezetői is elismerték az 1934-től 1944 márciusáig terjedő elnöki idejében.

1939 után a német befolyás erősödése, a magyarság jövőjéért való aggodás, a remélt nemzeti függetlenség Huszárt egyre aktívabb szerepvállalásra serkentették. Két könyvet írt, a Magyar Nemzetben rendszeresen publikált, a polgári mozgalmak, szervezkedések, majd a háborúból való kiugrás támogatója lett. Ezek, továbbá a nyilasok elleni írásai okozhatták, hogy azon polgári politikusok közé került, akiket a Gestapo a megszálláskor le tartóztatott. A dachau lágerben 1945. február 4-én tífuszban halt meg.



Foto: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

A Fiumei úti OTI székház 1938 körül

Huszár mögött kinevezésekor azonban már

jelentős államigazgatási múlt és nemzeti elkötelezettségének tényleges bizonyítékai álltak. Tanulmányai okán pedig a város sem volt ismeretlen előtte, gimnáziumot a budai Ilona utcai (ma Szabó Ilonka utca) Állami Főgimnáziumban ill. Ferenc József Nevelőintézetben járta, majd jogi diplomát is a fővárosban szerzett.

Életútjának kezdetei is sokatmondóak: Nógrád vármegyében (al)jegyző, négyévnyi frontszolgálat után Balassagyarmatra visszatért, ahol családjánál kapott mene-

Vagonlakók lettek

Trianon áldozatai Budapesten

••• Róbert Péter

A trianoni döntésnek végső soron az egész magyarság az áldozatává vált. Az áldozatok egyik, talán legsúlyosabban érintett csoportja a szülőföldjükről elűzöttek. Nagyrésztük évekig nem tudta megoldani lakásproblémáját, azokban a vagonokban lakott, amelyekben érkezett. A 20-as években újságok, emlékezések és főképp a sajtó felhívta rájuk a figyelmet, később az idő múlása fátylat borított nélkülözésükre. Ezért is fontos *Dékány Istvánnak a Trianoni Árvák* című könyve, és a Csonka vágányon dokumentumfilm a menekültek vallomásaival. Hogyan is történhetett mindez?

A vesztett háború után a győztesek által biztatott és felszerelt cseh, román és szerb csapatok megszállták az ígéretekben bízva védtelenül hagyott magyar területeket, terrort vezettek be és hűségükre kényszerítették a magyar közalkalmazottakat. Akik megtagadták elvesztették állásukat, szolgálati lakásaikat. Az első „zsupponatok” a Felvidékről jönnek, de hamar követik őket az erdélyi, délvidéki szomorú szerelvények. Vannak, akik önként indultak, de sokakat kiutasítják. Utóbbiak közé tartozik *Jerman Pál* Aradról, a későbbi neves *Jávor* színművész! Gondosan adminisztrálták ezt a jogtalanságot, a Romániából kiutasítottak pl. kétnyelvű (román és francia) repatriálási igazolványt kaptak, néhol a vagonszám feltüntetésével. A balkáni jellegű korrupció hol enyhítette, hol súlyosbította kényszerű útjukat. Főleg tisztviselők, pedagógusok lévén sok ismert névvel talál-



A Délvidéki Liga adománygyűjtő plakátja (1920)

történelem nagyjairól (Thököly, Bocskai és mások) nevezték el, de volt Pálffy sor és utcát kapott Horthy is! Ez mutatja az állandóságra, otthonteremtésre való vágyat, de hiába, mert a vagonokat vasúti



Fotó: FSZEK, Budapest Gyűjtemény

Felvidéki vagonlakó család Budapesten

dékről 70 ezren érkeztek, végül 400-420 ezer menekültünk volt.

600 tehervagonban 1600-an próbálták elviselni a telet, ebből 356 kocsiiban 225 család a főváros valamelyik pályaudvarán, a Nyugatin 102 vagonban 350 személy húzódott meg. Itt valóságos „vagonváros” alakult ki, „kerületekkel” amelyeknek idővel neve is lett pl. Állatkert, Amerika, Fatér, Kórházvágány, Raktár mögött, Jóléti konyha és még jó pár. Előkelőnek számított a körúthoz közeli Postavágány, melynek utcáit a magyar

dent megpróbálták helyzetük javítása végett. Érdekvédelmi szervezetük, a Vagonlakók Testülete igényekkel ostromolta a lakáshivatalt, demonstrációkat szerveztek. A magyar szervezetek a külföldi antant missziók tagjait elvitték a vagonvárosba, megmutatni nekik ezt a háború utáni magyar nevezetességet! Ennek ellenére külföldi adomány sem sok jött, legfeljebb az American Relief élelmiszer- és ruhasegélyét említhetnénk. Elsősorban lakásra volt szükségük! Kértek és kaptak üres lakásokat, kevesek által lakott nagy lakásokba beutaltak vagonlakókat mintegy a tanácsköztársasági lakásfoglalások emlékére, és a jó negyedszázaddal későbbi társbérletek megelőlegezéseként.

Ennél jelentősebb volt laktanyák, hadikórházak, barakk-táborok kiürítése. Az Augusztá-telep megtelt menekülteket, de leállt gyárakba, hivatalokba is beköltöztettek családokat, az Országházba gyerekeket fogadtak be. A következő évek gazdasági konszolidációja lassan megoldotta a vagonlakók helyzetét is. Kislakások telep-szerű építése sokaknak nyújtott ott-hont. A józsefvárosi Juranics-telep, a kőbányai Pongrácz-telep, az angyalföldi Madarász utcai házak számukra épültek, de a már meglévők is nagyrészt az utód-államokból menekültekkel népesültek be – a Trípolisz szépen faragott székelykapuja a telep lebontásáig emlékeztetett rájuk!

Fotó: Magyar Digitális Képtár

Trianon hatása

Pestszentlőrinc és Pestszentimre fejlődése

••• Heilauf Zsuzsanna

Száz éve, 1920. június 4-én írták alá a trianoni békeszerződést, amely rögzítette, hogy Magyarországnak meg kell válnia területe két-harmadától. Több mint 400 ezer magyar menekült a mai Magyarország területére. A szerződés nagy hatással volt Pestszentlőrinc és az akkor még Soroksárpéterinek nevezett Pestszentimre további életére is.

A menekülők közül több ezren itt találtak otthonra, sőt a pestszentlőrinci Állami lakótelep és Szent Imre-kertváros a menekültek elhelyezésére jött létre. Jelentős méretű közösségről volt szó: a két világháború között Pestszentlőrinc lakosainak 16–17 százalékát tették ki az elszakított területeken születettek. Jó néhányan közülük a településfejlesztésben is kiemelkedő szerepet vállaltak.

Az első világháború alatt indult el az első menekülthullám, majd a háború elvesztése után a menekültek száma megsokszorozódott. 1919 elejétől már teljes vasúti szerelvényekkel érkeztek a nagyobb városokba és Budapestre. A menekültáradat elhelyezése nagy feladatot jelentett az országnak. Többségük hosszú időre valamelyik pályaudvaron rekedt, és abban a vagonban lakott, amelyben az ország területére érkezett.

A kormány szükséglakótelepek kialakításával igyekezett enyhíteni a helyzetet. Ezek egyikét Pestszentlőrincen, Állami lakótelep néven, a Magyar Lőszergyár területén hozták létre. A gyárat 1916-ban alapították, és vágányok kötötték össze a lajosmizsei vasútvonallal. A román megszállók 1919-ben teljesen kifosztották, csak a csupasz falak maradtak meg. 1921–1922 folyamán az állam a meglévő üzemépületeket lakásokká alakította, majd a még beépítetlen területen további lakóházakat húztak fel. A beköltözőket a vasúti vágányon, vagonjaikkal együtt szállították a helyszínre. Az 1920-as évek közepén már 6000 ember élt itt, jelentősen megnövelve az ekkor mindössze 12 000 fős Pestszentlőrinc lélekszámát.

A két háború között intenzíven növekvő Pestszentlőrinc 1936-ban kapott városi rangot. A közigazgatás fejlesztésén több, az elcsatolt területekről menekült szakember is munkálkodott. Közülük is kiemelkedett *dr. Balogh Géza*, aki 1919-ben azért hagyta el Kolozsvárt, mert kiutasították a román hatóságok. 1936-ban őt választották meg a város első polgármesterének.

Az országzászló-állításhoz komoly kultusza alakult ki Magyarországon, az első ereklyés országzászlót 1928-ban a budapesti

Szabadság téren állították fel. Pestszentlőrincen 1934. június 3-án avatták az elsőt, előtte Nagy-Magyarországot formáló virágágyást alakítottak ki. Talapzatát a második világháború után szovjet hősi emlékművé alakították, majd az 1970-es évek elején elbontották. Pestszentimre 1943 májusában felállított országzászlója ötvözte az országzászlót és a hősi emlékművet. Bár



Fotó: Mezőffy Imre

Állami lakótelepi víztorny az 1920-as években

többször átalakították, illetve áthelyezték a téren

belül, ma is őrzi a hősi halottak emlékét. A tér közepére a Széky Endre Társaság 1990-ben állított ontótvass talapzatú új országzászlót.

Az 1920. évi földbirtokreform lehetővé tette, hogy a Trianon után elmenekült tisztviselők méltó lakáskörülményeket teremthessenek maguknak a vagonlakások, a szükség-lakótelepi elhelyezés vagy a drága bérlakás kiváltására. 1920 októberében – mintegy 200 tisztviselő részvételével – megalakult a Köztisztviselők Kertgazdasági Otthona Pestszentlőrinc Egyesület. Az Üllői út mentén, a lőrinci Szemere-birtokból kihalásított 100 katasztrális holdon 1928-ban épültek fel az első házak, a kertváros 1930-ban vette fel Szent Imre nevét. Az utcákat korábbi otthonuk emlékére erdélyi városokról, hegyekről, folyókról nevezték el.



Fotó: Tomory Lajos Múzeum

Balogh Géza polgármester



Fotó: Földházi Árpád

A Hargita téri Trianoni Fogadalmi Kereszt

A Szent Imre-kertváros közössége szintén Trianonhoz kötődő emlékművet állított. A Hargita téren 1935-ben átadott feszület alkotója Fadrusz János volt. A trianoni emlékművek többségét a második világháború után lebontották, átalakították. A Hargita téri az egyetlen olyan magyarországi figurális mű, amely eredeti helyét, formáját végig megőrizve áll, közös történelmünk meghatározó szimbólumaként.

Elszakított területek emlékei

Pestszentlőrinc trianoni utcanevei

•••• Pápai Tamás László

Trianon és az elszakított területek emléke Budapest XVIII. kerületében mindmáig jelen van, köszönhetően a két világháború közötti településszervezőknek, akik fontosnak tartották, hogy a határon túra került tájak helyi szinten, az utcanevekben velünk maradjanak.

Pestszentlőrinc 1910-ben vált önálló községgé, ezt követően hozzáfogtak az utcanevek rendezéséhez. 1916-ban főként a vármegyei tisztviselőréteg, illetve a háború adta a tematikát. Az 1920 és 1944 közötti időszakban viszont az újonnan parcellázott részekben zömében a határon túra került városokról, folyókról, hegyekről nyertek nevet az utcák. 1928-ban Szemerere István felparcellázta az Üllői út baloldalán az iparvasúttól a mai Béke térig terjedő területet.

Itt Pestszentlőrinc község kifejezett koncepciót vitt az utcanevéadásba, és ment végig az elcsatolt területeken. Az első utcát Nagyszombatról, az iparvasút ívét követő utcát pedig a Duna hasonlóan kanyarodó mellékfolyójáról Vág utcának nevezték el, majd nyugatról kelet felé sorban végigvették a Felvidék (Kassa, Rozsnyó, Ungvár...), illetve a Béke tér felé eső részen a Partium és a Délvidék nagyobb városait (Arad, Nagyvárad, Pancsova...). Ezek közül egyedül a telep főutcája lógott ki, melyet *Horthy Miklósról* neveztek el.



Fotó: Pápai Tamás László

Régi utcanévtáblák

letésű neveket kaptak – a központ Hargita tér lett, ahol pedig a vízművet felépítették, Vízakna utca. A Szent Imre-év alkalmából ekkor nevezték el a telepet Szent Imre-kertvárosnak.

Az 1930-as és 1940-es évek fordulóján is folytatták ezt a gyakorlatot (Ferihegy, ONCSA-telep), amely egyáltalán nem volt egyedül. Budapesten több helyen, valamint a környékbeli településeken is létrejöttek hasonló trianoni ihletésű utcanév-bokrok. Elég csak a szomszédos Vecsésre utalni: a Ganztelepen és Ganzkertvárosban ugyanolyan nevű utcák voltak, mint a Szemeretelepen és Szent Imre-kertvárosban, ezért 1945-ben – amikor a területet Pestszentlőrinchez csatolták – szinte az összes utca nevét meg kellett változtatni. Később további utcákat is átneveztek (így Nagyváradból Nyíregyháza, Kolozsvárból Tarkó utca lett), de többségük máig megtartotta eredeti nevét.

Százéves Trianon

Budapesti megemlékezések

A történelmi Magyarországot megcsonkító trianoni békeszerződés aláírásának 100. évfordulójáról június 4-én, a nemzeti összetartozás napján Budapesten, és valamilyen formában minden kerületében megemlékeztek.

A koronavírus járvány miatt az Alkotmány utcai Nemzeti Összetartozás Emlékhelyének ünnepélyes átadása elmaradt. Trianonhoz és a nemzeti összetartozás gondolatához volt azonban kapcsolható ezen a napon több kerületi avatás is: Újpest önkormányzata a testvértelepülésüktől, Csíkszentgyörgytől kapott székelykapu nemzeti színű sza-

lagját a Szent István téren, Újpest főterén vágta át. Újbudán, a XI. kerületi Magyar Szentek templomában a mise után

trianoni emléktáblát avattak. Hegyvidék önkormányzata az 1921-ben született Székely himnusz írója, *Csanády György* egykori lakóházán, a Városmajor utca 28/c. számú épület falán avatta fel a szerző emléktábláját.

Fotók: BHT

Újbudai emléktábla

Dél előtt a parlamentben a történelmi zászlók bevonulásával kezdődő egyórás Trianon emlékülést tartott az Országgyűlés, me-

lyet a fővárosban és kerületeiben sok megemlékezés követett. A Keresztény Értelmiségiek Szövetségének felhívására 16 óra 30 perckor felekezettől függetlenül világszerte több mint 15 ezer harang szólalt meg, közük a budapestiek is. Ugyanekkor egy percre leállt a budapesti közösségi közlekedés, és a járműveken utazók egyperces trianoni megemlékezést hallhattak.



Újpesten székelykaput avattak

Pest távírdája

170 éve kezdett el működni

••• Sáfár József

Bécs és Pozsony között 1847 őszén, már működött a távíró. Pestnek viszont még három évet kellett érre várnia. A pesti távírda létesítésének tervét az osztrák császári neoabszolútista kormányzat 1849. június 22-én kelt pátense tartalmazta. A hálózatépítés igazgatásával az osztrák építésmérnök *Stern Dahl* bárót bízták meg. Földbe fektetett szigetelt vezetékkel, későbbi nevén földalatti kábellel valósult meg a Pozsony és Pest közötti távírvonal – a Duna bal partján, az akkor épülő vasút mellett. Földalatti vezetékke vulkanizált guttaperchával bevont rézhuzalból állt, a földbe egy méter mély árokba fektették, vagy súlyok segítségével süllyesztették a folyók medrébe.

A munka megkezdésekor „Az 1850-ik év Január 6-kán Bruck cs. K. minister (kereskedelem, ipar és közmunkák ministere) báró Geringerhez Magyarország polgári biztosához egy rendeletet küldött le, melyben értesíté, miszerint Ö. cs. k. Felsege 1849. Aug. 21-kén kelt legfelsőbb elhatározásával a többi között Pest és Pozsony között is a távírda vezetéknek az 1850-dik év tavaszán való kiépítése van tervbe véve, ennél fogva felszólítja őt, hogy az államtávírdaigazgatóságnak e munka kivételénél minden tekintetben segédkezett nyújtson. (5262/C Jan. 6. 1850).”

1850. április 20-án megjelent a hír, hogy a Bécs és Pest közötti telegráfvonal létesítése „elhatározott”. Ugyanekkor hírül adták azt is, hogy a távírhálózat építése előreláthatólag 1850 októberéig befejeződik, és akkor működésbe léphet a Pest–Bécs közötti telegráf összeköttetés.

1850. május 16-án, Pesten, a következő újsághír jelent meg: Bécsben elrendelték a Morze rendszerű távíró használatát, és megkezdték a távírárszok szakmai képzé-

sét. Ekkoriban egy rátermett távírársz per-
cenként 17 szó továbbítására is képes volt.

A távíróvezeték a Pest–Vác vasútvonal mentén, a jelenlegi Nyugati pályaudvar helyén álló, akkori vasúti „indóház” területére érve érkezett Pestre. A vezeték a vasúti területet a jelenlegi Bajcsy-Zsilinszky út

nál folytak és május 31-én a kábelezési munkák itt be is fejeződtek. A pesti utcákban a kábelfektetés után visszaállították az eredeti állapotot, helyreállították az utakat, járdákat és az árkok kőburkolatát.

Miközben Pozsony és Pest között még javában folyt a távírókábel építése, a kora-

— † A villanytelegráf árokcsatornája már egészen a Károly-kaszárnyáig elkészült. A villanycsatorna be van helyezve, s az árok több helyen kővel kiburkolva, mint ezelőtt volt. Szekerek nyargalnak, emberek sétálnak rajta. A sétáló nem is fogja sejteni, hogy talpa alatt Bécsből repítik a hírt és parancsot, mely talán sorsa fölött határozand.

Pesti napilap sajtóhíre a kábelezési munkák befejezéséről

Fotó: Pesti Napló, 1850. május 31.



Fotó: Budapesti Történelmi Múzeum

A Károly-kaszárnya az 1840-es években (ma Budapest Főváros Önkormányzatának székháza – Városház utca) – Josef Kuwaseg rajza, Johann Hürlimann aquatintája

(korábban Vaitzner Strasse, később Váci út) irányába haladva hagyta el, és haladt Pest belvárosa felé. Az akkor még főleg ipari létesítményekkel és kisebb lakóépületekkel szegélyezett Váci út volt a legrövidebb nyomvonal a mai budapesti Városháza (a volt Invalidus-ház, később Károly-kaszárnya) felé, ahol a távíróvezeték végződött. A kaszárnya második emeleti, jól védett, egyik sarokszobájában rendezték be az első pesti távírdát. Később, innen indult a budai vár távírvonalára is.

1850. május 27-én a kábelfektetési munkálatok már a távíró vonal pesti végpontjánál, a Károly-kaszárnyá-

beli pesti sajtó így írt az eseményről: „A sétáló nem is fogja sejteni, hogy a talpa alatt Bécsből repítik a hírt és parancsot, mely talán a sorsa felől határozand.”

A Pozsony–Pest távírókábel 1850. október 1-jén üzembe lépett, és ezzel egy időben megnyílt a pesti telegráf. Erről a híradás a pesti napilap 1850. október 11-i számában jelent meg. A Pesten megnyílt távírda-hivatal osztrákok által kinevezett első számú távírársza *Julius Bubender* volt. A megnyílt távírdában két szerződött magyar távírársz, *Tóth Gusztáv* és *Köszeghy Benedek* is dolgozott.

Az idén májusra tervezett, a 170 éve megnyílt pesti távírdára és a távírárszatra emlékező konferencia a járvány miatt összel, vagy egy év késéssel, jövő év májusában lesz ünnepélyes keretek között megtartva.

— † E napokban nyitattott meg a telegrafi vonal Pest és Bécs között. Egymás közelébe vonták ez által a két fővárost annyira, hogy legfeljebb csak egy pár óranegyed kívánatik egymással közlekedésökre. A megnyilt telegrafivonal mind hivatalos mind magán híreket hozott három negyed alatt. Rajta érkezett azon hír, hogy *Rosenfeld* bécsi nagykereskedő meghalt. A telegrafi közlekedés kissé drága ugyan, de még sem olyan drága, hogy fontos esetekben szívesen nem fordulnánk hozzá. Mint halljuk 100 szóból álló tudósításért 9 pengő forint fizetetik.

Fotó: Pesti Napló, 1850. október 11.

Sajtóhír a pesti telegráf megnyitásáról

Repülőtér Ferihegyen

Hetven éve avatták fel

•••• Gábor Fruzsina

Ferihegyet elsősorban repülőtéréről és a valaha szolgált nemzeti légi közlekedési vállalatról, a MALÉV-ról ismerjük. A ma Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtérnek átkeresztelt terület azonban gazdag múlttal dicsekedhet: történetét a 18. század végéig vissza lehet vezetni. A Szentlőrinc pusztához tartozó területet 1799-ben vette bérbe a Grassalkovich családtól Mayerffy Xavér Ferenc sörfőzőmester, szőlész és borász. Elsőként indítványozta, hogy a futóhomokra érdemes szőlőt és gyümölcsfákat telepíteni, ezzel elősegítve a talaj megkötését és a mezőgazdasági kultúra fejlődését egyaránt. Így hozta létre szőlőiskoláját a területen, ahol 675 szőlőfajtát gondozott. „Mayerffy Ferenc Pest tájéki birtokos úr ugyane városhoz közel, a sz. lőrinci pusztán egy szőlőt ültet, mely egyike lesz kétségkívül Európában a legnagyobbaknak. Területe 400 holdnyi földet foglal, a közép terméskor mintegy 24 000 akó bort fog adhatni. (...)”.

Ferihegy nevét – amely az 1800-as évek második felétől már a térképeken is megtalálható – Mayerffy Xavér Ferenc után kapta: „A gépeskocsi ott suhan, a gépesmadár ott zúgat el, ahol száz és jó egynéhány esztendővel ezelőtt a Feri Ténsúr lova kocogott ki Pest királyi szabadvárosból a dombra, mely az ő nevével nyerte a Ferihegy nevezetét.”

1845-ben a terület gazdát cserélt: a Jurénák, majd a Szontagh, 1873-tól a Podmaniczky, később a Vigyázó család birtokolta. 1937-től a Magyar Tudományos Akadémia a Ferihegyi Mező- és Kertgazdasági Rt.-t üzemeltette itt.

A repülőtér helyszíne a polgári repülés megindulása óta vita tárgyát képezte. Az 1930-as évek közepére kiszolgált Mátyásföldi repülőtérrel átmenetileg felváltotta Budaörs, de hamarosan felmerült Ferihegy-pusztá gondolata is. 1939-től dr. Hille

Alfréd meteorológiai méréseket – szélviszonyok és köd megfigyelése – végzett az akkor még Vecséshez tartozó területen is. Számtalan sok előnye mellett – a szabad, nyílt tér, a kavicsos talaj és a mélyen húzózó talajvíz ideális a repülőgépek számára – hátrányt jelentett a Budapesttől való 15 kilométernyi távolsága.

A pusztaságot három részre osztották. A délnyugati oldalon kaptak helyet a katonai létesítmények, amik 1940-től – a háború kibontakozása miatt

A pusztaság északnyugati felére szánták a polgári repülőtérrel. Az épületre 1939-ben kiírt nyilvános pályázatot ifj. Dávid Károly (1903–1973) terve nyerte meg. Az általa megálmodott terv különlegessége, hogy az épület felülnézetből repülőgépet formáz. Az 1942-ben megindult építkezéseket a háború vágta el: 1943-tól a katonai repülés aktivitása egyre fokozódott, hátterbe szorítva a polgári légi forgalom igényeit. 1944 elejére a polgári repülés teljesen leállt, átadva a légteret a háború katonai céljainak. Nemcsak a repülőtérrel alakították át az aktualitásoknak megfelelően,

a közeli Pest-szentlőrinci Ipartelepek Rt. Ju-52-es gépeket kezdett gyártani, a repülőtér egyes hangárait szintén repülőgépeket állítottak össze. A pusztítás Ferihegyet sem kímélte: 1944. április 13-án sújtott le a területre az első légitámadás. A bombázások során majdnem minden építményben kár keletkezett.

1945 után a rommá dőlt területet néhány évre parlagon hagyták. Sorsa 1947-ben fordult meg, amikor elhatározták,



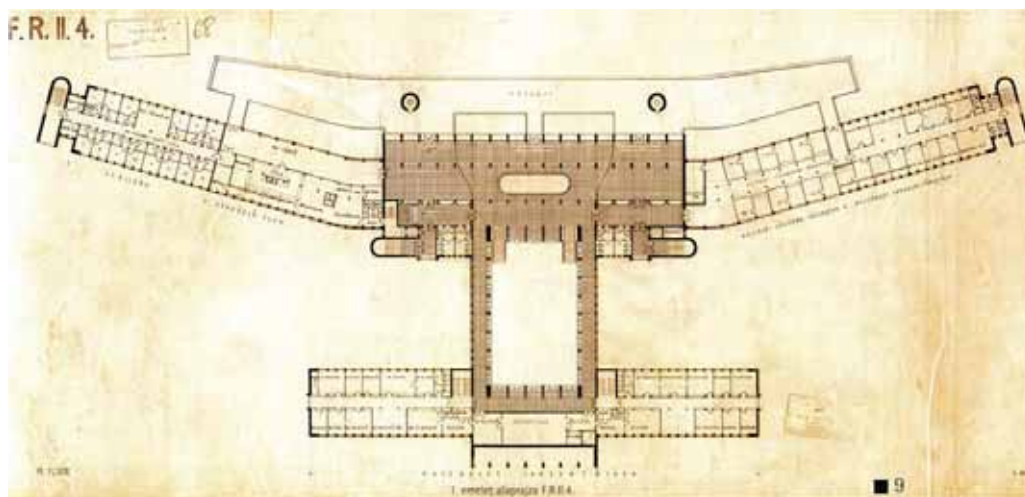
Mayerffy Xavér Ferenc (olajfestmény)

Fotó: Tomory Lajos Múzeum



Ifj. Dávid Károly

Fotó: mek.nif.hu



Ferihegy I. terminál alaprajza

Északra építették az EMESE Kísérleti Repülőgépgyár irodáit, műhelyeit. Itt kis-motoros kiképző- és futárgépeket gyártottak. Keleten a sportrepülőtér terült el, de nem kapcsolódott szervesen Ferihegyhez. Három hónapos alapfokú vitorlázó és motoros tanfolyamokat tartottak itt, bentlakásos keretek között.

– egyre inkább előtérbe kerültek. hogy helyreállítják a polgári repülés számára. Miután mentesítették a robbanóanyagoktól és különféle lőszerektől, a Közlekedési Minisztérium és ifj. Dávid Károly tervező együttműködésével megkezdtek az építkezéseket. 1948-ra már a kifutópályát betonozták. Az átadó ünnepségre 1950. május 7-én került sor, de a repülőtér ekkor nem készült el teljesen, a későbbiek során sokat fejlesztették még.

Magánmúzeumként indult

Az Ernst-ház alkotói és tárlatai

•••• *Millisits Máté*

A terézvárosi Nagymező utca a magyar főváros kulturális életének egyik főtácaja, ahol az elmúlt bő százhusz évben több színház, kiállítóhely, kávéház létesült. Bérházainak felső szintjein képzőművészek műterem lakásait alakították ki. Az intézmények között kiemelt helyet foglalt el a száz évén át Ernst Múzeum néven működő kiállítóhely.

1912-ben hozta létre *Ernst Lajos* (1872–1937) műgyűjtő, a 20. század hajnala kulturális életének meghatározó alakja az Ernst Múzeumot. Megrendelése szerint a Nagymező utca 8. szám alatti telken az egykori épület lebontása után, *Fodor Gyula* építész (1871–1942) tervei szerint épült fel a mozit, kiállítótermeket, bérházakat és műteremeket magába foglaló Ernst-ház.

Az Ernst Múzeum bejáratának kapuját két oldalt Mátyás király és Beatrix királyné reneszánsz domborművének másolata

fogja közre. Az első emeleti termekhez felvezető lépcsőház kialakítását, valamint díszítését Ernst Lajos barátja, a magyar szecesszió iskolateremtő mestere *Lechner Ödön* (1845–1914) tervezte.

Lépcsőház pihenőjének központi részén a *Rippl-Rónai József* (1861–1927) által elgondolt nagyméretű üvegablak „Árkádia” világát idézi. Az üvegablakot *Róth Miksa* (1865–1944) testvére, *Róth Manó* (1868–1935) műhelye kivitelezte. Az üvegablak alatt egy-

koron márvány posztamensre helyezve *Munkácsy Mihály* (1844–1900) mellszobra kapott helyet, amelyet *Pásztor János* (1881–1945) szobrászművész alkotott. A nagyméretű félköríves lezárású ablak szecessziós stílusú festett ornamentális díszítésének megtervezési feladatát *Falus Elek* (1883–1950) iparművész végezte el. A 19. század legnagyobb nemzetközi hírnevet szerzett magyar festő-

művészenek büszkje és fölötté a modern magyar művészet stílusában fogant üvegablak együttese kifejezte Ernst Lajosnak a régebbi és az új művészetet egyaránt értékékként felfogó szemléletét. Ezt a látásmódot fejezték ki az 1912-ben megnyitott kiállítóhely tárlatai is. Az Ernst Múzeum első időszak kiállítása *Szinnyei Merse Pál* (1845–1920) alkotásait mutatta be. Mind Szinnyei, mind Ernst Lajos az Andrássy úti Japán Kávéház művészasztalához tartozott, akárcsak *Lechner Ödön*, vagy a lépcsőházi üvegablakot tervező *Rippl-Rónai József*. Ernst Lajos által biztosított kiállítási lehetőségek sok művész számára elismeréssel ért fel, valamint

több, már „befutott alkotó” rendezhette itt meg gyűjteményes tárlatát. A túlzott gyűjtőszendélye miatt megropant anyagi körülmények közé jutott Ernst Lajos 1937-ben tragikus körülmények között elhunyt, holttestét a ráckevei Duna-parton találták meg. Az általa alapított múzeum 2013-ig viselte az Ernst Múzeum nevet. Napjainkban Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ elnevezéssel fotóművészeti kiállításoknak ad helyet.



Fotó: europaiutas.hu

Ernst Lajos
(László Fülöp alkotása)



Fotó: Surányi J. András

Rippl-Rónai
üvegablaka

társ Fotográfiai Központ elnevezéssel fotóművészeti kiállításoknak ad helyet.

Terézvárosiak napja

A 6. hónap 6. napján

Három éve rendezték meg első alkalommal Terézváros ünnepnapját. A 6. hónap 6. napján tartott rendezvényt a Terézvárosi Önkormányzat felkérésére idén az Eötvös10 Közösségi és Kulturális Szintér szervezte – a koronavírus járvány miatt főként online formában. Az öt témakörön átívelő programsorozatukból kettő helytörténeti vonatú volt.

Kihív6tunk? címmel a kerületi lakosok számára június 1-6. napja között naponta egy-egy játékos feladatot tettek közzé az Eötvös10 Facebook oldalán. A fotó, ma-



kett vagy rajzkészítéstől a keresztretjvényig, zárásaként egy képrejtvényig sokféle formában volt lehetőségük helyismeretükről meggyőződni a városrész polgáraitól.

Június 6-án *Sétáló6tunk* címmel három díjtalan helytörténeti sétát szerveztek, a

járvány miatt alkalmanként 15 résztvevővel. Előzetesükben ez szerepelt: Városi sétánkon megtudhatjuk, hogyan lett az egykori Felső külvárosból Budapest legelőkelőbb városnegyede. Szó esik majd a régmúlt ipari emlékeiről, és a külvárosi élet nem feltétlenül polgári mentalitásáról. Mesélünk arról, hogy a világvárossá fejlődő fővárosban kik és milyen szerepet szántak ennek a városrésznek, hogy a kiépülő elegáns Andrássy út tágabb környezetében milyen életet élt a 19. század arisztokrata és nagypolgári világa.

Mindhárom sétán kalauzunk *Maczó Balázs*, a Hatker-hatkor helytörténeti klub vezetője volt. A korlátozott létszámra tekintettel a sétájukról kimaradtaknak főbb helyszíneiről a Facebook oldalukon közzölt különkiadásukkal – gazdag fotóméltó szöveg – kínáltak egyfajta kártyát.

Életpályák találkozása

Czuczor Gergely és a Brázay-ház

•••• Buda Attila



Fotó: wikipedia/Strelisky Sándor

Brázay Kálmán
portréja (1904)

tén lakott és írta utolsó műveit Czuczor Gergely bencés szerzetes, tanár és költő.

Brázay Kálmán (1839–1925) jellegzetes, 19. századi self made man-életutat járt be. Apja részt vett a szabadságharcban, várfogságra ítélték, s családi birtokuk, megélhetésük alapja is elveszett. A gyerekeknek fiatalon saját fenntartásukat kellett megszervezni. Brázay Kálmán inasként kezdve önálló életét, tanulmányai és külföldi tapasztalatszerzései eredményeként sikeres kereskedői pályát mondhatott magáénak, amelynek egyik központi tevékenysége a sóborszesz magyarországi elterjesztése lett. Pályája a kiegyezés után teljesedett ki, közös üzlete lett az Országút 25. szám alatt, majd 1871-ben néhány házzal följebb önálló fűszeráru-nagykereskedést nyitott.

Czuczor Gergely (1800–1866) életútja két ponton is találkozott Brázayéval. Ő is saját ambícióinak engedve, a tanulás, a megszerzett tudás segítségével teljesítette ki életpályáját, amely-

Az egykor Országút névre hallgató mai Múzeum körút közepe tájt, a Károlyi-kert, a Nemzeti Múzeum és a Trefort-kert szomszédságában, az Ungerbáz közelében található a 23–25. szám. Ma egy modern, hatemeletes, földszintjén az egyetemisták által kedvelt vegán étteremmel üzemelő lakóház, amelynek elődépilete egyik tulajdonosáról, illetve egyik lakójáról is híres. 1851 és 1866 között az ennek a helyén állt, egykor Berta-féle házként ismert, a hetvenes években Brázay Kálmán tulajdonában kerülő épület emeletén lakott és írta utolsó műveit Czuczor Gergely bencés szerzetes, tanár és költő.



Fotó: dka.oszk.hu

Czuczor Gergely
régii emléktáblája

májusától, harmadszor pedig 1851-től pedig haláláig.

Fiatal korának olvasmányélményei helyet kaptak az 1820-as évek közepétől kibontakozó irodalmi munkásságában. Költőként a nemzeti múlt eseményeit örökítette meg, például *Augsburgi ütközet* című romantikus, hexameteres eposzában; versei közül pedig több is népdallá vált. A szabadságharc alatt írt *Riadó* című verse miatt, először Pesten, majd várfogságra ítéelve Kufsteinben raboskodott. Ami nem is csoda, hiszen e vers egyik strófája a refrénnel együtt például így szól:

*Nem kell zsarnok király! csatára magyarok,
Fejére vészhalál, ki reánk agyarog.
Ki rabbilincseket s igát kohol nekünk
Mi sárgafekete lelkébe tört verünk.*

*Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.*

1851-ben a Magyar Tudományos Akadémia – amelynek 1831 óta levelező tagja volt – közbenjárására szabadon engedték. Ekkor költözött a ma 23–25. szám alatti épület elődjébe, s itt folytatta az Akadémia megbízásából korábban elkezdett szótárszerkesztő munkáját. Napjainkban is használható munkája, amelyet halála után *Fogarasi János* fejezett be, hosszú időre a magyar nyelv értelmező szótárává vált. Kolerajárvány végzett vele, utolsó lakóhelyét Brázay Kálmán 1896-ban emléktáblával jelölte meg – új emléktáblája a régi bronz domborművű mellképpel a mai épület bejárata mellett látható.



Fotó: wikipedia/Csurfa

Czuczor Gergely
új emléktáblája

Pályázat Újbudáról

Pályázatot ír ki az Etele Helytörténeti Gyűjtemény, amelynek témája Újbuda múltja az itt élők szemével. A pályázat keretében maximálisan 5000 karakter terjedelemben olyan valós történeteket, visszaemlékezéseket, leírásokat várnak, amelyek a XI. kerülethez, illetve az azt alkotó városrészekhez kötődőnek: Felidéznek hétköznapokat és ünnepeket, vidám vagy megható családi történeteket, régmúlt idők hangulatát megidéző íráso-

kat, jeles újbudai polgárok bemutatását. Milyen volt a kerületben iskolásnak lenni, hova járt sétálni, sörözni, hol csókolózott először? Hogy élte meg a család a második világháborút, a szocializmust, az 56-os forradalmat, a rendszerváltoztatást? Termé-



szetesen mai történeteket és vallomásokat is várnak. A pályamunkák beküldhetők az akh@ujbuda.hu e-mail címre, a történet helyszínének és idejének megjelölésével együtt, 2020. október 1-ig. Az összes pályamunkát a <https://szubjektivujbuda.blog.hu/> weboldalon olvashatjuk majd, amelyre a beérkezés sorrendjében töltik fel a szervezők a történeteket. A legjobb művekből az év végén egy kiadványt is megjelentetnek, illetve a szerzőket jutalmaznak!

Szorgalommal, kitartással

Gubicz András, a pesti ekegyártó

•••• Bognár Mária

Kétszáz éve született *Gubicz András* (1820–1869), a nemzetközi híru feltaláló, pesti gépgyáros – szülőfaluja, Jászfákóhalma idén emlékévet tart tiszteletére. A szegény földműves családból származó

Gubicz András falujában járt elemi iskolába, aztán helybéli kovácmesternél tanulta a kovács és lakatos mesterséget.

Szakmai ambíciói 1850-ben Pestre szelítoták, itt néhány évig *Farkas István* gépgyárában dolgozott, ahol tehetsége kibontakozhatott. Már itt

munkálkodott a később híressé vált, szabadalmaztatott ekéi kifejlesztésén, melyekkel első díjat nyert 1859-ben Ercsiben, 1860-ban pedig a Tótmegyeren rendezett országos aratóversenyen és gépbemutatón. Közben *Kollarich Pál* rostagyárossal gazdasági gépgyárat alapított ekék gyártására. Aktívan közreműködött a mezőgazdasági életben, alapító tagja volt az Országos

Gazdasági Egyesületnek. Ekéi aztán nemzetközi téren is sikert arattak: az 1862-es Londoni világkiállításon aranyérmeket, az 1867-es Párizsi világkiállításon pedig bronzérmeket nyertek. Gyára a belvárosi Lipót utca 41-ben működött, ennek helyén, a mai Váci utca 74. szám alatt álló ház falán van emléktáblája.

Váratlan, 1869-ben bekövetkezett halálával az ekegyár megszűnt, de ekéi még halála után 14 évvel is sikerrel szerepeltek az agárdi szántóversenyen.

De miért is volt sikeres a Gubicz-féle eke? Korabeli vélemények szerint arányos méretei, könnyű súlya mellett hatékonyan forgatta meg a talajt, azt még porhanyítva is, és az ekekések jó minőségű, nagy szilárdságú acélból készültek, így ritkán kellett csak élesíteni azokat.

Egész életében maximalista volt, így korai halálát is a megfeszített munka okozhatta. Nem csak ekéket gyártott, de termékei között szerepelt a Willsohn-féle földporhanyító és gyomirtó, a Benkő-féle magtakaró... Emellett apró, míves munkákat is elvállalt. Az V. kerületi Kristóf téren álló klasszicista szobor, a Haláruszlány-kút

bronz vízköpőit díszítő delfinek is Gubicz András vasöntödéjében készültek.

Jászfákóhalma megemlékezése nem csupán szülőtte hírnevének szól: a gyermektelenül, és élete teljében, 49 évesen elhunyt gépgyárosnak a falu sokat köszönhet. Jelentős vagyonát köz-

célokra, azon belül nagyjából részül szülőfaluja támogatására hagyományozta.

Végakarát felesége, *Poldermann Júlia* valósította meg, még 1874-ben bekövetkezett halála előtt. Így a falura hagyták jászfákóhalmi házukat, kisdédóvó céljára. Ma is ott működik a községi óvoda, mely az elsők egyike volt a Jászságban. Ezt éppen a közelmúltban újították fel.

További felajánlásaik közül Pesten a Rákospalota-Istvántelki Földműves Iskola, a Vakok Intézete, a Mérnökegyelet, a Szent Rókus Kórház és a Pesti Iparegylet számára nyújtottakat említhetjük meg.

Gubicz András életútja jó példa arra, hogy szorgalommal, kitartással egy tehetséges ember úgyszólván a semmiből is képes feltörni. Az ekegyáros, feleségével együtt a jákóhalmi temetőben nyugszik. Nevét szülőfalujában egy utca és a helyi gazdakör is viseli.



Fotó: Nagy Dezsőné

Jászfákóhalmiak koszorúzása a Váci utcai Gubicz emléktáblánál



Fotó: Bathó Edit

A Gubicz-féle eke



Fotó: Baráth Károly

Gubicz András Barabás Miklós festményén

Újlipótvárosi emlékek

Polgárai maradót alkottak

Újlipótváros és XIII. kerületi zsidó vallású polgárai kapcsolatával foglalkozott a Budapesti Zsidó Hitközség Hegedüs Gyulai körzete a zsinagógájukban, december első két napján tartott *Otthonunk Lipótváros – Újlipótváros* témájú konferenciája. Előadásai jó betekintést adtak a városrész múltjába – az első nap inkább helytörténeti, a második nap inkább személyekhez kapcsolódó megközelítésben.

Kerületük művészeiről *dr. Hidvégi Máté* professzor vázolt átfogó képet. Újlipótváros és a zsidóság kapcsolatát statisztikai megközelítést használva *dr. Várnai György* ismertette. Az izraelita nőegyletek karitatív tevékenységét *dr. Hébermann Zoltán* vázolta fel. A Csáky utcai (ma Hegedüs Gyula utcai) zsinagóga bi-

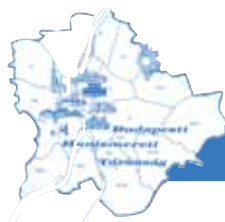
májának (a tóraolvasás helyének) táblájához adalékokat *dr. Oláh János* professzortól hallhattunk. A 20-

as, 30-as évek Újlipótvárosát és lakóit *König Tamás* építész vázolta fel. A konferencia első napját filmvetítés (*Akikért a harangok nem szólnak*), zsidó zenei mozaikok és *dr. Róbert Péter: Otthonunk Újlipótváros – Az Új-Lipótvárosi zsidóság* című könyvének bemutatója zárta.



Fotó: BHT

Dr. Róbert Péter (balra) könyvét dr. Várnai György mutatta be



Rólunk – Röviden

Budapesti Honismereti Társaság

Társaságunk éves közgyűlését május 30-án, a koronavírus járvány miatti veszélyhelyzetre tekintettel elektronikus távközlési rendszerek bevonásával tartotta – a kormány 102/2020. (IV. 10.) Korm. rendelete (Rendkívüli szabályozás a közgyűlések, kuratóriumi ülések elektronikus megtartására) szerint.

Egyesületünk tízéves törzstagsági emlékmeseit (*Bese Judit, Kiss Emilia, Wilk Jánosné Breinich Gábor* elnök jelentette be. Az emlékmék ünnepélyes átadása a járványveszély elmúltával történik meg.

Az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság elnöke, *Fericsán Kálmánné*, a Társaság 2019. évi tevékenysége és gazdálkodása március 6-i ellenőrzése során felvett bizottsági ülés jegyzőkönyvével számolt be a tapasztaltakról. Összességében megállapította, hogy a Társaság nyereséges évet zárt, az Alapszabályában rögzített feltételeknek megfelelően működött, feladatait színvonalasan látta el az elmúlt évben.

A Társaság 2019. évi egyesületi beszámolóját (mérleg, eredménykimutatás, kiegészítő melléklet) és a közhasznúsági mellékletét, valamint a 2020. évi munkatervét és költségvetési tervét *Gábrriel Tibor*, az egyesület titkára írásbeli előterjesztéseiből lehetett megismerni. Megvalósult a Budapesti Históriak nyolc előadóstje Budapest Főváros Levéltára előadótermében - köszönet illeti meg a levéltárat közreműködéséért, a terem és a technika ingyenes használatáért. A Budapesti Históriak 2019. I. félévi szervezését *Balázs Attila*, II. félévi szervezését és lebonyolítását a Társaság titkára végezte el. Pályázati támogatással sikerült korszerűsíteni az egyesület Helytörténeti Portálját - a *Breinich Gábor* elnök irányításával (önkéntes munka) kialakított új weblap korszerű grafikai megjelenítése mellett törekedett a régi weblap tartalmának lehetőség szerinti megőrzésére. Megújult a *Városunk-Budapesti Honismereti Híradó* is a felelős szerkesztő (*Gábrriel Tibor*)

és a tördelő (*Bukovszki Antal*) szintén önkéntes munkái révén. A változás új grafikai megjelenítést és tipográfiát eredményezett. Sikerült 2019-ben is a magazin négy számát kiadni. Folyamatosan üzemeltettük Társaságunk megújított weblapját, a budapesti Helytörténeti Portált (www.bpht.hu). Ennek „Városunk Online” almenüpontja egy induló új szakmai folyóirat lehetőségét, a *Városunk Online – Budapesti Helytörténeti Szemlélet* tartalmazza. Társaságunk a fővárost képviselve vett részt a Honismereti Szövetség konferenciáján: 22 fővel a XLVII. Országos Honismereti Akadémián (Nyíregyháza, 2019. július 7. – július 12-e között, címe: Noblesse oblige – A nemesség kötelez).

Az Egyebek napirendi pontban ismertettük a Honismereti Szövetség öszre halasztott, a járványhelyzettől függően megtartani tervezett révkomáromi Honismeret Napját szeptember 26-27-én, és november 27–29-i budapesti XVIII. Országos Honismereti Kiadványszerkesztői Konferenciáját, valamint a Társaság öszre tervezett előadásait (Budapesti Históriak). Az már sajnos biztos, hogy a július elejére, majd augusztus végére tervezett debreceni XLVIII. Országos Honismereti Akadémia Trianonra emlékező konferenciája 2021-re halasztódott.

Budapesti Históriak

A Budapesti Honismereti Társaság és Budapest Főváros Levéltára Budapesti Históriak című előadóst-sorozatát – a járványhelyzettől függően – minden hónap lehetőség szerint első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára Gárdonyi Albert termében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Október 7.

- *A magyar fájdalom és remény emlékművei: revíziós szobrok, emlékművek a Trianon utáni évtizedekben Budapesten*

Előadó: *Flier Gergely* könyvtáros

- *Egy család sorsa Trianon után*

Előadó: *Szelepcsényi Sándor* helytörténész

November 4.

- *Nyomtalanul* című film vetítése (*báró Atzél Ede életútja*)

- *A vetített film készítéséről, jövőbeni terveiről*

Előadó: *Dr. Novák Tamás* filmrendező

December 2.

- *A magára hagyott Ó-Szemeretelep*

Előadó: *Pápai Tamás László* történész

- *A Belvárosi Helytörténeti Klub négy évtizede*

Előadó: *Vízy László* ny. műemlékfelügyelő

ZárvaDeVeletek

BUDAPESTI
TÖRTÉNETI
MÚZEUM
HONISMERETI
KÖZPONT



Fotó: BHT

A járvány veszélyhelyzet alatt sokszínű, online megtekinthető múzeumi tartalmakat kínált a Budapesti Történeti Múzeum. Honlapjukról (www.btm.hu) négy nagyobb tagintézménye online tartalomszolgáltatása is elérhető volt. Habár a múzeum tagintézményei, így a Vármúzeum is zárva tartottak a járványügyi helyzet miatt, a háttérben tovább munkálkodtak. Online tartalmainak – *#ZárvaDeVeletek* – segítségével (<http://www.varmuzeum.hu/zarvadeveletek.html>) látogatóik ízelítőt kaphattak kiállításaikból, megismerhették rendezvényeiket, és természetesen betekintést nyerhettek az egyik legfőbb tevékenységük, a régészet, illetve a hozzá kapcsolódó restaurálás rejtelmeibe. Online játékaik segítségével szórakozva tanulhattak kicsik és nagyok. Facebook-oldalukon is ahol tájékoztatást nyújtottak és nyújtanak az aktuális információkról (<https://www.facebook.com/budacastlemuseum/videos/>). (Forrás: BTM)

Terézvárosban kezdődött

„Zene és tánc, úgy mint Széken”

Emléktábla őrzi az 1972. május 6-án megrendezett első budapesti táncház emlékét az Andrássy út és a Liszt Ferenc tér sarki Írók Boltja falán. Negyvenedik évfordulóján,



Sebő Ferenc és Halmos Béla a Liszt Ferenc téri első fővárosi táncházban

rokon túl rekedt magyarság népi kultúrája, zenéje, tánca.

Az első budapesti táncházat befogadó termekben 1894-től a távol-keleti hangulatot felidéző Japán Kávéház működött. Itt jött össze Szinnyei Merse Pál vagy Lechner Ödön asztaltársasága, de József Attilának is a törzshelye volt. 1945 után ez a kávéház is megszűnt. Későbbi történetében szerepet kapott egy kabaré, az államosítás, 1951-től a Könyvterjesztő Vállalat, majd az 1960-as évektől Írók Boltjaként működik.

A Liszt Ferenc téri Könyvklubba invitáló 1972. évi meghívó szerint *Zene és tánc, úgy mint Széken* várja majd az érdeklődőket. A megtúrt rendezvény házigazdája a Bihari Együttes volt, Sebő Ferenc, Halmos Béla és Éri Péter közreműködésével. Bérelt helységben, zártkörű rendezvényre szökött engedélyük. Az esemény jelentőségét jelzi, hogy meghívott vendégeik között volt Csoóri Sándor, Nagy László, Szécsi Margit és Weöres Sándor is.

A táncház módszer magyar modelljét az UNESCO 2011-ben felvette a legjobb megőrzési gyakorlatok listájára. Az erről szóló oklevelet 2012-ben a hazai táncház mozgalom képviselőjében Sebestyén Márta vette át.

Fotó: Fortepan/Szalay Zoltán

In memoriam

Dr. Tóth József (1934–2019)

Vácszentlászlón, 1934. november 23-án született. A gödöllői és a mátyásföldi Corvin Mátyás középiskola után, az ELTE BTK történelem-magyar szakán 1957-ben szerzett diplomát. Történelmi tárgyú doktori disszertációját 1971-ben védte meg. Tanított a II. kerületi Pasaréti úti Általános Iskolában 1975-ig, majd nyolc évig fővárosi tanfelügyelő. 1983 és 1991 között a III. kerület művelődési és sport osztályát vezette.

Aktív túravezetőként és elkötelezett úttörővezetőként az 1960-as évek elején kapcsolódott be a honismereti mozgalomba. 1978-tól több helytörténeti kiadvány szerzője – jelentősebb közülük a *Zsámboki krónika* (2000) és a *Palatáblától az internetig/A 300 éves zsámboki iskola* (2012). A leginkább eredményes honismereti-turisztikai gyermekközösség vezetőjének jutalmazására 1982-ben létrehozta az Ezüstkörös-vándordíjat, 1987-ben a zsámboki hagyományörző gyerekek munkájának segítésére a Tóth Alapítványt.

Évtizedeken át az Óbudai San Marco Baráti Kör tagja. Alapító tagja a TKM-mozgalomnak, a Kossuth Szövetségnek, a Budapesti Honismereti Társaságnak. Ez utóbbinál 2015-ig Elnöksége tagja, a Rendezvény Szakbizottság elnöke, a Budapesti Históriai előadóest sorozat egyik szervezője. Honismereti munkáját több alkalommal ismerték el oklevelekkel, emléklapokkal, 2000-ben Zsámbok község emlékéremmel, a Honismereti Szövetség 1998-ban Honismereti Munkáért Emléklappal, 2007-ben Honismereti Emlékéremmel tüntette ki. Hosszas betegeskedés után 2019. augusztus 20-án hunyt el, szeptember 6-án Valkó községben, dédapja mellé temették.

Emléküket kegyelettel őrizzük.

Balás Ottó (1932–2019)

Budapest, 1932. szeptember 29-én született. A józsefvárosi, Vas utcai kereskedelmi szak-középiskola után 1956-ban az ELTE BTK orosz-történelem szakát végezte el. Utána Veszprém megyei iskolákba helyezték ki tanítani, majd 1964-től a budafoki Nagy Antal Gimnázium, 1974-től a Mester utcai pénzügyi szakközépiskola tanára – esti gimnáziumban is tanított. Csendes, szolid, emberszerető, humánus természete volt, tanítványai élete végéig tartották vele a kapcsolatot. Érdeklődési területét a történelem, irodalom, gyors- és gépirás, a szlavisztika alkotta. A Tájak – Korok – Múzeumok Egyesület mozgalomban előadóként, kirándulás-szervezőként működött közre. A Budapesti Honismereti Társaságnak 2005-től volt tagja, a Budapesti Históriai előadóestjeinek gyakori látogatója volt. Hosszas betegség után 2019. szeptember 25-én hunyt el, utolsó útjára családja, barátai és tanítványai október 17-én a Bartók Béla úti Szent Gellért kápolnában kísérhették el.

KaranTéma

Óbudai Múzeum a virtuális térben

•••• Polgár Mónika

A koronavírus járvány nagy ösztönzést adott a múzeumoknak arra, hogy elvezetnek tűnő látogatóikkal a megerősített online térben tartsák a kapcsolatot. Az Óbudai Múzeum is felvette a kérdést: mit adhatunk a közönségünknek magunkból, ha a műtárgyak személyessége elveszni látszik? Mit és hogyan tudunk megmutatni a munkánkból, kiállításainkból, gyűjteményeinkből, vagy akár az óbudai helyszínekből, emberi történetekből? Mindenekelőtt a múzeumi feladatrendszerből kibontható sokszínűséget szeretnénk volna közönségünk elé tárni úgy, hogy abban a lehető legszélesebb érdeklődésű körű olvasók is találjanak vonzó témát maguk számára.

Múzeumunk is csatlakozott a #múzeumozzaszobából elnevezésű kezdeményezéshez, amely a Facebook-on fogta össze a múzeumok járvány alatt készült online tartalmait, emellett kialakítottuk a saját struktúránkat, amely áttekinthetővé tette a különféle tartalmakat. Ezeket a „KaranTéma” szójáték alá fűztük fel, és külön arculatot is terveztünk hozzá, felhasználva a járvány ikonjává vált maszkot. A KaranTéma napi aktualitásai főként a Facebook-on és az Instagramon voltak követhetőek, a hosszabb posztoknak pedig a honlapunkon találtunk helyet. Hétfőtől szombatig naponta változó tematikára igyekeztük felfűzni a múzeumi élet sokszínűségét.

A hétfő (Toy Story) a játékgyűjteményünk egy-egy kiemelt, vagy érdekes műtárgyának bemutatására vállalkozott. Ked-

denként óbudai városnézésre invitáltuk a látogatókat, Site-seeing néven: olyan műemléki, vagy akár hétköznapi épületeket, helyszíneket mutattunk be, amelyek hozzátartoznak az óbudai látóképhez, naponta sétálunk el mellettük, ám mégis keveset tudunk róluk. A szerdai nap a gyerekeké volt (Meseszerda), amikor a játékkiallításunk kabalaállata, Flórián macsó történetekbe ágyazott kalandjait lehetett nyomon követni a játékkiallítás megelevenedő műtárgyai között. A meséket a Youtube-csatornánkon osztottuk meg. Csütörtökönként (Exhibition Guide) az időszaki kiállításunk, a Bán-Lazetzy óbudai művészcsalád három generációjának munkássága került fókuszba – egyrészt a kurátorok videós tárlatvezetésével, másrészt egyes műalkotások mélyebb művészettörténeti, történeti elemzésével. Emellett kiemelten kezeltük a következő időszaki kiállításunk beharangozását is, amely az egykor Óbudán élő, alkotó írók-költők otthonukhoz való kötődését igyekszik értelmezni. Ezért péntekenként (Poéta Péntek) az említett művészek egy-egy továbbgondolásra érdemes idézetével és grafikus portréjával zártuk a hétköznapiakat. A hétfőkre különleges posztokkal készültünk: hagyományos óbudai, nemzetiségi ételek régi receptjeit tettük közzé, mindegyik ételt kipróbálva, megfőzve, friss fotóval illusztrálva (KajaTéma). A tartalom-



Óbudai Múzeum

Vezető: Viszket Zoltán,
tel./fax: 250-1020,
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K-V: 10-18 óra.

Neogrády László Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne,
tel.: 370-0652,
cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48.,
nyitva: K-P: 10-18, Szo: 10-14 óra.

Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár

Helytörténeti munkatárs: Keleti Éva,
tel.: 369-3688,
1077 Bp., Csányi u. 5.,
nyitva: V-Cs: 14-18, P: 10-14 óra

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420,
cím: 1092 Bp., Ráday u. 18.,
bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K-P: 12-18, Szo: 10-14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Verbai Lajos,
cím: 1102 Bp., Füzér u. 32.,
nyitva: K-Sz: 10-14, Cs: 14-18, Szo.: 9-13 óra.
Kutatói nap - P: 9-13 óra

Albertfalvi Hely- és Iskolatörténeti Gyűjtemény

Vezető: Beleznay Andor, tel.: 208-6635,
cím: 1116 Bp., Pentele u. 8.,
nyitva: K, Cs, Szo: 14-18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Farkas Zsolt,
tel.: 204-6788; 06-70-682-2144,
cím: 1116 Bp., Gyékényes u. 45-47.,
nyitva: H-P: 10-19 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény

Szakmai felelős: Földváry Gergely,
tel.: 06-70-360-2447,
cím: 1121 Bp., Zugligeti út 64.,
nyitva: Sze-V: 10-18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Munkatárs: Dr. Simonné Hortobágyi Zsuzsanna,
tel.: 06-30-453-3693,
cím: 1131 Bp., József Attila tér 4.,
nyitva: K-Cs: 11-17, P: 9-16 óra.

Samodai József Zuglói Helytörténeti Műhely

Vezető: Majkó Zsuzsanna
tel.: 06-70-522-3577,
cím: 1144 Bp., Vezér u. 28/b.
nyitva: előzetes egyeztetéssel
e-mail: helytortenet@cserepeskft.hu

Rákospalota, Pestújhely és Újpalota Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Kiss Emőke,
tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K-P: 10-16, Sze: 12-18,
Cs, Szo: 10-14 óra

Kertvárosi Helytörténeti és Emlékezet Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Villányi Péter,
tel.: 06-20-417-1956,
cím: 1165 Bp., Veres Péter u. 157.,
nyitva: H-Cs: 9-16, P: 9-14 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc,
tel.: 256-6062, 258-4693, fax: 256-9526,
cím: 1174 Bp., Báthory u. 31.,
nyitva: K-V: 14-18 óra.

Tomory Lajos Múzeum

Vezető: Heilau Zsuzsanna,
tel.: 290-1585, 06-20-316-9885,
cím: 1181 Bp., Margo Tivadar u. 116-118.
nyitva: Cs-P: 10-18,
Szo: 14-18 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa,
tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Csokonai u. 9.,
nyitva: K-P: 14-18 óra,
páros heteken Szo: 10-14 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvary Ildikó,
tel.: 283-1779,
cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: H-P: 10-18 óra.

Csepeli Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Molnár Krisztián,
tel.: 278-2747,
cím: 1213 Bp., Szent István út 230.
nyitva: Sze: 8-14.30, P: 14-18,
Szo: 9-13 óra.

Nagytétényi Helytörténeti Kiállítóterem

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Wahl Ildikó,
tel.: 06-20-237-1920,
cím: 1225 Bp., Nagytétényi út 278.,
nyitva: K-Cs: 9-12, Szo: 15-18 óra.

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona,
tel.: 285-2746,
cím: 1238 Bp., Sztítás u. 105.,
nyitva: Sze-P: 14-18 óra.



szerkezetet naponta változó online játékok és a déli harangszókor „felcsendülő” híradó színesítette.

A bezártság okozta szokatlan helyzet újfajta kihívásként ért mindenkit, és sokoldalú szakemberegárdánk rejtett tartalékait mozgósította: új oldalunkról mutatkoztunk be nem csupán a közönségünk, de egymás számára is. Kiderült, hogy egyik munkatársunk kamasz kora óta szépírással foglalkozik: az ő fejből pattantak ki a könyvbe kívánczó szerdai mesék. A munkába is megrögzötten biciklivel járó kollégánk olyan óbudai helyszíneket keresett fel, amelyek még karantén idején is lehetővé tettek

egy kerékpáros városnézést: ezeket mutatta be a keddi alkalommal. A történelmi tudás mellett vendéglátóipari tapasztalattal is rendelkező másik munkatársunk: neki köszönhetően az ínycsiklandó ételeket és fotóikat. Országszerte tapasztalható, hogy a múzeumok minden követ megmozgattak a közönségükkel való aktív kommunikációért, óriási tudást téve közkinccsé. A virtuális térben eddig nem tapasztalt élénkülés figyelhető meg a múzeumok és múzeumunk irányában, és bízunk abban, hogy a megnövekedett virtuális érdeklődés a személyes múzeumi élmény átélésére fogja sarkallni közönségünket.

Helytörténet járvány idején

Virtuális tartalmak a Tomory Lajos Múzeumban

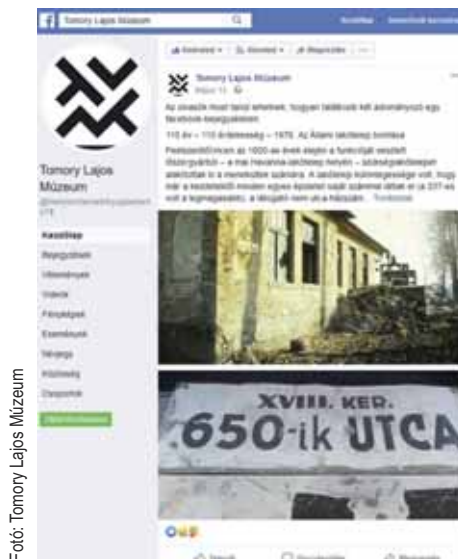
••• Pápai Tamás László

Kényszerűen bezárta kapuit látogatói előtt a koronavírus járvány terjedésével összefüggésben a Tomory Lajos Múzeum is. Március közepén munkatársaink egy része otthoni munkára rendezkedett be. Idén Budapest XVIII. kerületében több kerek évfordulót is ünneplünk: 110 éve lett önálló Pestszentlőrinc, 90 éve Pestszentimre, valamint a két településből 70 éve hozták létre a XVIII. kerületet. Ezért már az év elejétől jelentettünk meg ehhez kapcsolódó tartalmakat a Tomory Lajos Múzeum facebook-oldalán (<https://hu-hu.facebook.com/HelytortenetiGyujtemeny18/>). Márciustól azonban minden hétköznap felrakunk egy-egy posztot és új témákkal is jelentkeztünk.

A hétfő maradt a helytörténeti nap, ahol először a helyi utcanevek eredetéről, jelentéséről tudhattak meg többet az olvasók, majd áprilistól elindítottuk jubileumi sorozatunkat „110 év – 110 érdekesség” címmel. Ebben az elmúlt több mint egy évszázad jelentős vagy érdekes eseményeivel ismerkedhetnek meg minden héten az oldal látogatói.

Keddenként úgyszintén egy kerek évfordulóhoz kapcsolódva – idén 70 éve nyitották meg a polgári légi forgalom előtt a kerülethez tartozó Ferihegyi repülőtér – egyedülálló Malév-gyűjteményünkől származó tárgyakról teszünk fel képeket.

Szerdánként másik jelentős anyagunkból, a játékgyűjteményből válogattunk tárgyakat, azon belül is kifejezetten a játékmacikra kihegyezve a kérdést. Igen, a kérdést, mert ez esetben megkérdeztük olvasóinkat is: milyen nevet adnának a



Fotó: Tomory Lajos Múzeum

Utcatábla
érdekes történettel

mackóknak? Számos szellemes választ kaptunk.

A csütörtök művészettörténeti nap, amikor egykori neves művészek (Kondor Béla, Bene Géza) életútját, kerületi kötődését mutatjuk be.

Péntekenként pedig jellemzően a múzeum életéből villantunk fel pillanatokat, például kertünk növényeiről, azok virágba borulásáról tettünk fel képeket.

Természetesen megemlékeztünk a jeles napokról, így az 1848-as forradalom évfordulójáról, a majálisról, a gyermeknapról, valamint a Ferihegyi repülőtér megnyitásának 70. és a trianoni békeszerződés aláírásának 100. évfordulójáról. Ezeket a többi posztunkhoz képest is kiemelkedően kedvelték olvasóink: legtöbbször Ferihegy jubileumát osztották meg, a legnagyobb aktivitást az 1987-es gyermeknapra való képes visszaemlékezés

váltotta ki, míg a legtöbb emberhez a járványveszély miatt kifejezetten aktuális – 1918-es spanyolnátha-járványról szóló – bejegyzésünk ért el.

Nem csak nekünk, követőinknek is egyik kedvenc témája volt, amikor a múlt és

a jelen a facebookon találkozott: felajánlottak nekünk egy különleges utcatáblát az 1970-es években lebontott Állami lakótelepről, amelyhez csatolni tudtuk egy másik adományozó fényképét, melyen éppen egy olyan házat bontanak, amelyiken szerepel az utcatábla.

Idén elindítottuk instagram-oldalunkat (<https://www.instagram.com/tomorylajosmuzeum18/>), ahol követőink száma az év eleje óta megduplázódott és amelyen facebook-posztjainkat szintén megosztottuk, remélve, hogy így a fiatalabb közönséget is elérhetjük történeteinkkel.

Még márciusban hírlevéllel jelentkeztünk, melyben összeszedtük a honlapunkon (muzeum18ker.hu) elérhető tartalmakat, valamint tematikus oldalainkat is (18kerterkepen.hu, 18ker1956.hu), hogy az érdeklődőknek a kijárási korlátozások ideje alatt is legyen mivel elfoglalni magukat otthon töltött napjaikban. Sőt, virtuális sétát is ajánlottunk a bezártság ellen (<http://18kerterkepen.hu/letoltheto.php>). Áprilisban összefoglaló hírlevelet küldtünk ki, amelyben az addig megjelent posztjainkból válogattunk, majd a következő már Trianonra emlékezett.

A kutatószolgálat keretében is számos megkeresést teljesítettünk, újabban már facebookon is kapunk kérdéseket. A muzeum.hu oldal még a járványhelyzet elején felhívással fordult a múzeumi munkatársak felé: „Tegyünk a tétlenség ellen!” Mi örömmel vállaltuk, hogy minden héten küldünk egy cikket, így az elmúlt három hónapban tizenegy cikkünk is megjelent az oldalon. Termékeny időszak van tehát mögöttünk, de már nagyon várjuk, hogy ismét személyesen is fogadhassuk a látogatókat.

Harminc évesek lettünk

Dr. Széky Endre Pestszentimre Történelmi Társaság

••• Pándy Tamás

Mit is jelent a „civil szervezet” a szocialista keretek között? 1989-ben, alapító elnökként előttem sem volt ez tiszta. Az ajánló *dr. Mayer Lajossal* végül szót értettünk, s 1989 végére már több mint 300 tag várta, hogy beleszólhasson Pestszentimre életébe.

A 2019-es jubileumi évet a Társaság *dr. Széky Endre* születésének 120. éve tiszteletére is szervezte. Május utolsó vasárnapja 12 éve Pestszentimrén a Hősök napi koszorúzásá. Pestszentimrei Gyermeknapunk – az önkormányzattal közösen szervezett – rengeteg programja tavaly is 2000 feletti résztvevőt vonzott.



A jubileumi közgyűlésen Pándy Tamás alapító elnök és dr. Léderer Imre alelnök

A 130 éves lajosmizsei vasútvonalat hagyományosan nosztalgia vonatos ünnepségsorozattal köszöntöttük. Csak jót mondtak az utazók az eseményekről, a 40 000–50 000 érdeklődőről.

A Nohab mozdonyos nosztalgiautazás záró programját a Pestszentimrei Nosztalgia Napunk adta. Az emléktábla koszorúzását követően egy 100 éves túlhaladó cséplőgéppel és matuzsálem társával valódi gőzgépes cséplést mutattak be pöfögve, dohogva, valódi bűzát „termelve” a kékéből, mindezt a kor öltözékében. Ezzel emlékeztünk az itteni majorokra. Korabeli traktorok, az imrei Volkswagen bogarasok bemutatója mellett megidéztek a lajosmizsei vonal történetét. A

délutáni programban felléptek a helyi óvodák és iskolák, valamint az imrei Gézengúz együttes is. A napot egy nagyon jól sikerült tűzijátékkal koronáztuk meg.

Koszorúzási ünnepséggel tiszteltük *Krepuska Géza*, Magyarország első fülész tanszékvezető egyetemi tanára Európa-hírű munkássága előtt halála 70. évfordulója napján a Kerepesi temetőben. *Széky Endre* születésének 120. évfordulójára rendeztük a Kerepesi úti sírkertben álló obeliszkjét és környékét. Emlékbeszéddel idéztük fel 60 éves pestszentimrei közéleti, református lelkesítő tevékenységét. Koszorúzással róttuk le kegyeletünket.

A 30. évi jubileumi közgyűlésünk a „Széky Társaság 30 éve” című kiállítás megnyitásával indult. Felavattuk a Pest-

szentimréért Díjazottak 2010–2019 és az Intéző Bizottság fotótablóját is. Beszámolóban szoltunk a harminc évről és 2019-ről. A Pestszentimrei Községi Ház nagytermében elmondtuk, hogy csak a Pestszentimrei Falukép című újság kiadá-



Megnyitáskor, háttérben a jubileumi kiállítás tablói

sát fejeztük be 16 év után, a Társaságnak van még jövőképe, tervei között szerepel Pestszentimre teljes történetének megírása. A közgyűlés ünnepélyes eseménye volt a Pestszentimréért Díjak és a Széky Társaság Plakettek átadása. A zászlószalag-kötés megszokott hagyománya zárta a jubileumi közgyűlésünket.

A Vezér utcai óvoda 45 éves jubileumára, ajándékként fotótablókon idéztük meg az óvoda múltját. Pestszentlőrincen, a városházán is bemutatkozott a harminc éves Társaságunk. Elkészültek az 55 éves gyermekrendelő ünnepségének múltidéző tablói is. Bemutathatjuk a tízéves Pinter Kálmán Szakrendelőt. A 90 éves Pestszentimrei Ady Endre Általános Iskola kiállításra, és előadásra számíthat a Széky Társaság részéről. További harminc évet kívánt az egyik tagunk – visszakerdeztünk, hogy miért csak harmincat?

Hatker hatkor

Helytörténelmi klub a Terézvárosban

••• Maczó Balázs

Az Eötvös10 Községi és Kulturális Színtérben hosszú évek óta működik helytörténelmi klub. A Hatker programjai úgy épülnek fel, hogy minden hónap második keddjén este 6 órától tartanak egy (hely)történelmi előadást, illetve minden hónap utolsó szombatján délelőtt 10 órától

szerveznek egy városi sétát (Helytörténelmi séták Terézvárosban... és azon túl).

A klub szervezését *Makai Szilvia* kulturális szervező látja el, a vezetője pedig *Maczó Balázs*, várostörténész, muzeológus, akivel a keddi, illetve a szombati helytörténelmi programokon találkozhatnak a résztvevők. Évente kétszer vendéglőadót is felkérnek, ilyenkor szakterületük kiválóságai mutatják be munkájukat, aktuális kutatásukat.

Az előadásokon a terézvárosi történetek meghatározóak, de rugalmasabban kezelik a tematikát, időnként olyan általánosabb történelmi, művelődéstörténelmi témák is elhangzanak, mint például a tavalyi év folyamán megtartott nagy sikerű előadás a Bauhausról. Olyan dolgokról is szó eshet, amik szűk értelemben nem helytörténelmi témák, de kötődnek a Te-



→ rézvároshoz. 2019-ben például a csángókról emlékeztek meg, annak apropóján, hogy az Eötvös10-ben működik Budapest egyik ismert és nagyon népszerű moldvai csángó táncháza. Idén terveznek egy, a trianoni békéről szóló előadást is.

Az ismert járványügyi helyzet előtt az alábbi témákat kínálta az Eötvös10-ben a Hatker hatkor helytörténeti klub:

– Január 14-én: Az utca embere – Kikről kapták a nevüket a terézvárosi utcák? Korábban az utcák elnevezése egy-egy híres fogadó, kocsmá vagy közismert cégér után történt. Idővel szokásba jöttek a számozásos utcajelölések, majd a 20. századra általános gyakorlattá vált, hogy történelmi személyekről, híres emberekről nevezik el tereket, utcákat. A főbb útvonalak hamar elnyerték országunk leghíresebb embereinek a neveit, a mellékutcáknak nevet adó személyek története viszont sokszor feledésbe merült. Előadásunkon a terézvárosi utcanevekből válogattunk, és utána jártunk, ki is volt a keresztapja egy-egy közterületnek.

– Február 11-én: Igaz vagy hamis? – Bulvárhírek a múlt század elejéről. A bulvársajtó magyarországi története az 1910-es években kezdett kialakulni, és hamar több pletykálat is megjelent a hírlapárusoknál. Fokozatosan előtérbe kerültek a hírességek kevésbé ismert, talán-talán titkolt dolgai is, és bizony hamar elindult az álhírgyártás is. Előadásunkon arról meséltünk, hogy miről puszogtak a 20. század eleji Budapesten.



Fotó: Eötvös10

Helytörténeti séta az Andrássy úton

gatjuk meg, bemutatva a tervezett útvonal történetét.

– Március 10-én: Érdekességek Budapest tömegközlekedésének hőskorából. Vetített képes előadásunkon a világvárossá fejlődő Budapest tömegközlekedésének kezdeteit elevenítettük fel. Meséltünk arról, hogy mikor utazhattak a főváros lakói először villamoson, és arról is, hogyan fogadta a lakosság ezt az új eszközt, ami látványelemnek sem volt utolsó. Szó volt arról is, hogy a vonalak megszaporodásával milyen jelölést vezettek be az egyes járatok megkülönböztetésére, és számos érdekességet elevenítettünk fel a budapesti villamosozás 133 éves történetének korai fejezetéből.

Sajnos a március második felében tervezett városi sétát a járvány miatt már nem tudták megtartani, és áprilistól a programok teljesen elmaradtak.

Online tartalmak

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

••• Simon Tímea

Helytörténeti programjainkkal március 17-ét követően a gyűjtemény bezárása után továbbra is szeretnénk volna elérni törzsközönségünket és a ferencvárosi lakosságot.

A változás érintette a Teljesség felé időszügi program keretében megvalósuló Ókortörténeti Szemináriumot, a rendszeres helytörténeti sétákat, a dokumentum filmklubot, de leginkább a több mint tizenöt éves hagyománnyal rendelkező Fővárosi költészet napi versillusztrációs pályázat lebonyolítását.

A gyűjteményben általában minden hónap első keddi napján megszervezett Ókortörténeti előadás prezentációja ezúttal *Winkelmayer Zoltán* egyiptológus és *Gönczi Ambrus* gyűjteményvezető online beszélgetése által moderálva videó sorozatként jelent meg a 9. tv közreműködésével.

Így a fentebb említett online felületeken látható a Mózes-történet három, illetve II. Amenhotep életének öt ismeretterjesztő epizódja.

A 9. tv évek óta működő Ferencvárosi séták című rovata, melyben a kerület meghatározó építészeti értékeinek, híres karaktereinek múltjába Gönczi Ambrus gyűjteményvezető avatja be az érdeklődőket, a járványhelyzet alatt is folytatódott. A helyszínekre történő virtuális látogatást archív felvételek helyettesítették. Ezek közül az első videó A magyar költészet napja alkalmából *József Etelka* életét tárja elénk.

Az általunk is vetített KineDok filmek ezúttal más módon jutottak el a közönséghez az elmúlt hónapokban. A Vonal felett magyar, és A monostor gyermekei című bhutáni-magyar-holland dokumentumfilmlet nyílt online felületeken lehetett



Fotó: FHGY

Kalauz a városrész múltjába, jelenébe

megtekinteni, a beszélgetéseket pedig Facebook oldalról közvetítettük.

A Facebook nagy segítségünkre volt ebben az időszakban, hogy megszólítsuk a helyi, vagy a ferencvárosi kötődésű érdeklődőket. Két helytörténeti játékot indítottunk, a Ferencváros közelebről és az Ilyen volt 40 éve... című rejtvényt sorozatot, melyeket napi rendszerességgel töltünk fel. Mindkét játék naponta átlagosan 700 embert ér el, ezért a megfjtéseket igyekeznénk átfogó vizuális és szöveges információkkal kiegészíteni.

Az említett programok a www.ferencvaroskalauz.hu weboldalon, Youtube csatornákon (9. tv, Ferencváros Kalauz) és a Facebookon elérhetők.

Gyerekszemeknek

•••• Heilau Zsuzsanna

Rozgonyi Sarolta–Tóth Eszter: *Pestszentlőrinc–Pestszentimre gyerekeknek (Remsey Dávid rajzaival).* Budapest Főváros XVIII. kerület Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzata és a kultúrAktív Egyesület, Budapest, 2019. 116 p.



Pestszentlőrinc–Pestszentimre gyerekeknek címmel interaktív, gazdagon illusztrált helyismereti könyvet adott ki a XVIII. kerület önkormányzata és a kultúrAktív Egyesület az NKA támogatásával. A Tiéd a város sorozatban megjelent könyv célja, hogy a gyerekek változatos, játékos feladatokon keresztül fedezzék fel saját városukat (kerületüket), és komplex képet kapjanak annak történetéről, értékeiről, intézményeiről, természeti környezetéről és infrastruktúrájáról.

Két kedves állatfigura, Zizi a sün és Kopp, a fakopáncs kíséri végig az olvasókat a kerületen, nevezetesen, érdekes vagy éppen kevésbé ismert helyszíneket mutatnak meg, mesélnek, és a felfedezésre, megfigyelésre ösztönző játékos feladatokat adnak nekik. A vidám, színes grafikák különleges vizuális élményt kínálnak.

A hagyományos helyismereten és helytörténeten túl bemutatja a kerület sajátosságait, a kerületben való tájékozódást, a

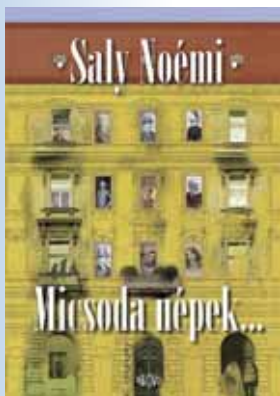
mindennapi életet, a kereskedelemtől, ipartól, infrastruktúrától, intézményrendszerrel a kultúráig. Sétaútvonalat is ajánl, sőt saját séta kitalálásra ösztönzi a gyerekeket.

Az első önálló, a felső tagozatosoknak és gimnazistáknak készített tankönyv a kerületben az 1990-es évek közepén látott napvilágot a Tomory Lajos Múzeum elődintézményének kiadásában. Jelen kötet előkészítése és a kiadás koordinálása mellett nemcsak a kézirat elkészítését segítették a múzeum munkatársai, hanem feladatuk volt a kiadvány diákokhoz való eljuttatása is. A kötetet valamennyi, a 2019/2020-as tanévben 4. osztályos kerületi kisdíák (1100 gyerek) ingyenesen kapta meg. A Tomory Lajos Múzeum több, a szerzők részvételével a kötet használatát bemutató szakmai programot tartott a kerületi pedagógusoknak – megvásárolható a Tomory Lajos Múzeum Margó Tivadar utcai főépületében.

Egy budai ház és lakói

•••• Róbert Péter

Saly Noémi: *Micsoda népek... Ab Ovo Kiadói Kft., Budapest, 2019. 270 p.*



Lakóháza, a Döbrentei utca 8. szám alatti házat és lakóit állítja elének a kötet szerzője. A millennium évében elkészült bérházat *Hauszmann Alajos* tervezte a Kégl-család számára, később *Gschwindt szeszgyáros* vette meg. Hamarosan műhelyek, irodák nyíltak a kedvező fekvésű épületben, tulajdonosaik kevésbé előkelő származásával színesítve az itteni életét. Éves bontásban 1895-től sorra veszi a ház lakóit. Képes életrajzuk után rokonságuk, ismeretségeik, társadalmi helyzetük elemzését adva ír cselédeikről is, akik szintén bekerültek a lakónyilvántartásba.

Éltek itt hírességek: sok katonatiszt, így *Kárpáthy Kamilló* gyalogsági tábornok is, a honvédség főparancsnoka, a külföldi *Vladimirovics Manama* cári tábornok, aki a 30-as évekig lakott itt, felesége visszajött és az ostrom után még tolmácsolt a szov-

jet katonáknak. *Szilassy Aladár* orvos volt a magyar cserkészmozgalom megalapítója, *Simon István* detektív főfelügyelő réme volt a bűnözőknek. *Medve Zoltán* Krassó-Szörény megye főispánja „az utolsó hongyarapító” büszke címét annak köszönhette, hogy 1913-ban Ada-Kaleh szigetének Magyarországhoz csatolását közölte hivatalosan a török kormányzóval. Művészek is laktak a házban, *Hubay János* hegedűművész, zeneszerző, külföldön is jól hangzó nevét falán ma emléktábla hirdeti. Képzőművészek – köztük nők is – talán a dunai panoráma miatt kedvelték itteni otthonaikat. *Gróf Zichy István* művészettörténész főigazgatója volt a Nemzeti Múzeumnak.

Saly Noémi könyve nemcsak lehetetlenül érdekes olvasmány, hanem történelmi tanulmány is, képanyaga szemet gyönyörködtető.

Nemzeti érdekek mentén

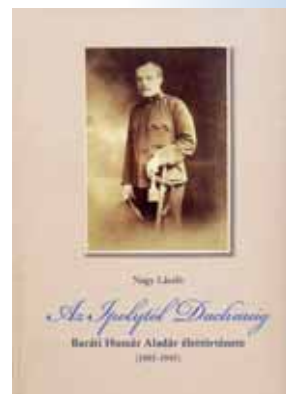
•••• Nagy Angela

Nagy László: *Az Ipolytól Dachauig – Baráti Huszár Aladár élettörténete (1885-1945)* BBK Könyvek 2., Rozetta Stúdió Kft., Budapest/Balassagyarmat, 2018. 390 p.

Történelmi kalandregény témája is lehetett volna *Baráti Huszár Aladár* élettörténete, de *Az Ipolytól Dachauig* című könyv szerzője a szigorú tények, jegyzőkönyvek, sajtóanyagok felhasználásával dolgozott, a fikciónak nem adott teret vastkos művében. A szerző kiemelt figyelmet szánt a felmenők élettörténetére, a honti-nógrádi Huszár, a tápiósági Blaskovich, a losonci-pilisi Szilassy nemesi családok sok-sok jeles tagjának sorsa négy fejezeten át elevenedik meg.

A főhős sok helyen ott volt, ahol a 20. század első felének történelmét „csinálták”. Végigharcolta a Nagy Háborút, Balassagyarmat városparancsnokaként 1919-ben jelesül vitézkedett a csehek ellen, három vármegyében főispáni posztot töltött be, Budapest főpolgármestere volt (1932–1934), majd tíz évig OTI elnök – fontos posztok fémjelezték államigazgatási karrierjét.

A kötet részletesen idéz egykori írásai-ból, amelyek révén nemzeti elkötelezettségű, a magyarságot fanatikusan védő és tisztelő politikus portréja rajzolódik ki. A világháborús években írásai a német befolyás erősödése, a szélsőjobboldali mozgalmak, a nyilasok ellen íródtak, majd egyre jobban közeledett a demokratikus erők mozgalmához. A megszállást követő letartóztatása után tragédiája Dachauban teljesedett ki, ez apró részletességgel megismerhető a műből. Az Epilógus bemutatja a családi túlélők sorsát is, a kötet további erősségeként még megemlíthető a leszármazási táblák, a sokszintű és aprólékos kutatást jelző irodalom- és forrásjegyzék, a részletes névmutató és a térképkivonatok közzététele. Igényes a könyvészeti munka is, a Balassagyarmatért Baráti Kör, BBK könyvsorozatának második kötete így szép emléket állít egy méltatlanul elfeledett történelmi személyiségnek.



A tanácsrendszer kezdeteiről

•••• Gönczi Mónika

Tanács vagy utasítás? Szemelvények a XVI. kerület tanácsi közigazgatásának kezdeteiből 1955-ig. Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 51., szerkesztette Széman Richárd, Kertvárosi Helytörténeti és Emlékezet Központ, Budapest, 2019. 127 p.

A Kertvárosi Helytörténeti Füzetek tematikusan dolgozzák fel Budapest XVI. kerületének történetét. Csak névleg füzetek a sorozat kötetei, a feldolgozások egy-egy könyvet töltenek ki. Ezzel a kötettel a sorozat átlépte a jelentős 50. számot – a XVI. kerület tanácsi közigazgatását mutatja be, a koalíciós időszakról az 1956-os forradalom előtti utolsó évig. Sorra veszi a tanácsok létrejöttének történetét a XVI. kerület nézőpontjából, kezdve a második világháború befejezését követő zavaros közigazgatási időszakokkal, a tanácsrendszer bevezetésével, Nagy-Budapest kialakulásával. A XVI. kerületi tanács működését és ennek hatását 1950–1955-ig évenként lebontva mutatja be.

A kötet ezt a nehezen feldolgozható, forrásokban gazdag időszakot egyedi formában teszi a széles olvasóközönség számára befogadhatóvá. A kutató legfonto-

sabb szempontja bemutatni azt, amit a kor gondolt magáról. *Széman Richárd* a könyv összeállítása során a rendelkezésre álló kutatási anyag – tanácsi jegyzőkönyvek, korabeli sajtóanyag – tartalmából szemelvényeket közöl időrendben, melyeket finom íroniával kommentál. Ezzel a formával a kötet a kor hangulatjelentésévé válik, melyet számos illusztráció – korabeli fotó, plakát – árnyal és egészít ki. A tanácsi jegyzőkönyvek és a korabeli sajtóanyagok a XVI. kerület történetének erős vázát adják, a szocializmus szinte teljes helyi története kiolvasható ezekből. A kötet gerince az első öt év tükre. Szerzője ezzel az egyedi szerkesztési formával az olvasót szinte bevonja az értelmezési folyamatba. Nem leírja a történetet, hanem az olvasó egyéni meglátására bízva az értelmezést a konkrét sorokat olvasva és a sorok között (mögött) rejlő gondolatokról.



Mentéstörténet dióhéjban

Mentőműzeum a Markó utcában

•••• Debrődi Gábor

Világhírét és elismertségét méltán kiérdemlő magyarországi mentésügy története a 19. század utolsó harmadában vette kezdetét. A korábban elsősegélyt nyújtó borbélysebé-

gyék és Városok Országos Mentő Egyesülete országos állomáshálózatot hozott létre. E fejlődés eredményeként, az előbbi intézmények jogutódjaként hívta életre az egészségügyi kormányzat

1948-ban az Országos Mentőszolgálatot. Egyesítve egy országos hatáskörű nemzeti mentőszolgálatban mindazt a gyakorlatot és tudást, mely a későbbiekben alapjául szolgált a világon elsőként indított rohamkocsi-szolgálat, a légmentés, a mobil rádiótechnika, a helyszíni gépi lélegeztetés, a modern újraélesztés, felnőttek és gyer-

Fotók: Kresz Géza Mentőműzeum



Az első, már nem lóvontatású mentőjárművünk

kori rendeltetésüknek megfelelő csoportosításban követik az adott korszakokat. Így a múzeumi séta során a magyarországi elsősegélynyújtás és borbélysebéssz-képzés történetétől a sürgősségi gyógyeljárások fejlődéséig, valamint a mentés motorizációján át a napjainkig használatos mentőgépjárművekig ismerteti.

E technikai sokszínűséget a múzeum Mohács utcai Veteránbázis állandó gépjármű kiállítása tárja elénk. Látogatóink betekintést nyernek a mentés napi gyakorlatába és tematikus elrendezésben megismerhetik az egykoron használatos lélegeztetés- és elektroterápiás, keringésdiagnosztikai felszerelések gazdag táráát. A speciális készülékek bemutatása mellett a világon elsőként indított rohamkocsi-szolgálat történetét, valamint a speciális helyszíni beavatkozások és az újraélesztés gyakorlatának fejlődését is láthatják, valamint az Országos Mentőszolgálatnak az 1956. évi forradalom és szabadságharc idején tanúsított helytállását, melynek eseménytörténetét a Markó utcai palotaépület pincerendszerében kiépített Pincenkórház 1956 állandó kiállítása hirdeti.

szek helyét a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület

A Kresz Géza Mentőműzeumban

1887. évi indulásával mentőorvosok és orvosok vették át. Példájukat követve és a fővárosi mentők segítségét is felhasználva a hazai mentésügy dinamikus fejlődésnek indult, a századfordulón a történelmi Magyarország területén már több mint száz mentőintézmény, autonóm városi egyesület és tűzoltósági mentőosztály működött. A mentés motorizációja, a legújabb orvos- és mentéstechnikai felszerelések gazdag tárháza gyökeresedett meg a hazai gyakorlatban. E fejlődést törte derékba – miként az élet oly sok más területét – a trianoni katasztrófa, mely az egymással kooperáló mentőintézményeket és országrészeket szakította el egymástól.

A súlyos veszteség és nehézségek ellenére a hazai mentésügy reorganizációjának időszaka az 1920-as évek második fele volt. Az 1926-ban alapított, immár országos kiterjedésű intézmény, a Várme-

mek speciális ellátását biztosító gyakorlatához, továbbá a diagnosztikai és terápi-



Enteriőr a Pincenkórház 1956 kiállításban

ás eszközök széleskörű elterjedéséhez az Országos Mentőszolgálat prehospitalis gyakorlatában.

E történet hírmondójaként törekszik látogatóival megismertetni ezt a páratlanul értékes területet az V. kerületi Markó utcai Mentőpalotában található Kresz Géza Mentőműzeum. A bemutatott műtárgyak kronologikus és egy-



Gépjárművek a Veteránbázison